

**МАЛЬТА АНДРІЙ ІВАНОВИЧ – ВЧЕНИЙ-САДІВНИК,
ПЕДАГОГ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ**

Гончаренко І.М.

Уманський національний університет садівництва (м. Умань)

Найважливішу роль у понад 170-річній діяльності Уманського НУС відіграли вчені, зокрема фахівці в галузі садівництва і плідівництва. Чимало серед них забутих або зовсім невідомих імен, чії здобутки мають зайняти почесні місця у вітчизняному науковому обігу.

Аналізуючи історію становлення й розвитку навчального закладу, не можна принагідно оминати увагою постать Андрія Івановича Мальти, життєвий та творчий шлях якого поки що залишається маловивченим та потребує докладного дослідження.

Андрій Іванович Мальта народився 15 грудня 1869 р. у садибі Гривнеки Савенської волості Венденського повіту Лифляндської губернії (сучасна Прибалтика).

У 1883 р. вступив до Гори-Горецького землеробського училища. Із шостого класу цього училища перевівся навчатися до Уманського середнього училища садівництва і землеробства.

У 1890 р. після закінчення Училища А.І. Мальта був відряджений Департаментом землеробства у найкращі заклади для удосконалення досвіду у садівництві: один рік перебував на службі у Київському приватному господарстві «В. Крістер» та дев'ять місяців – в Одеському міському розсаднику.

У якості заохочення за відмінне навчання для подальшого вивчення садівництва, Департамент направляв здібну молодь до Німеччини. За кордоном А.І. Мальта навчався у провідних німецьких закладах: в Проскауському помологічному інституті, в Помологічному інституті доктора Люкаса, в Гейзенгеймському Королівському училищі плідівництва, виноградарства та виноробства, в садівничому закладі Л. Шпета, насінницькому господарстві Франца-Антоні Гаазі.

Після закінчення стажування у 1895 р. та подання відповідного звіту, він був призначений на посаду викладача спеціальних предметів у Царсько-Слов'янській школі садівництва та городництва.

З липня 1895 р. до березня 1897 р. його було призначено викладачем садівництва та городництва Жиздринського міського училища.

З 28 березня 1897 р. до 1 серпня 1906 р. обіймав посаду керівника Царсько-Слов'янською школою садівництва та городництва. Водночас під керівництвом А.І. Мальти на території школи були побудовані теплиці із водяним опаленням, котельня, квартира для садівника. Згодом теплиця набула статусу зразкової, де понад 100 цінних екземплярів рослин були зібрані у колекції: кротони, латанії, папороті, драцени та багато інших.

Велике значення надавав Андрій Іванович виставковій діяльності. Так, на II Всеросійській виставці садівництва (1899) Царсько-Слов'янська школа

садівництва та городництва отримала Велику срібну медаль за представлені сушені плоди й овочі, желе і пастилу, квіти, учнівські роботи (премія барона Н.А. Вітте) та премія Плаутіна за представлені зразки бегоній та гвоздик (Середня срібна медаль).

Він брав активну участь у засіданнях Імператорського Російського товариства садівництва. Із 1904 р. А.І. Мальта – член експертної комісії Товариства. 5 лютого 1905 р. був обраний більшістю голосів на посаду першого секретаря Товариства на трирічний термін (1905–1908), змінивши на цій посаді В.В. Пашкевича.

Упродовж 1906–1912 рр. Андрій Іванович навчався у Московському сільськогосподарському інституті. У цей же час працював дільничим агрономом Московської повітової земської управи та займався науковою роботою. Результати наукових досліджень були висвітлені у монографіях: «Культура земляники и клубники», «Устройство простейших теплиц для выгонки овощей, ягод и плодов» (1909). Нині видання знаходяться у фонді музейної кімнати Наукової бібліотеки університету.

З 1 березня 1913 р. він був призначений викладачем плодівництва в Уманське середнє училище садівництва і землеробства, а з 10 жовтня того ж року – керівником Царициним садом та виконувачем обов'язків інспектора садового відділення Училища.

У цей період відбулися знакові події за участі Уманського училища землеробства і садівництва. Так, на Всеросійській виставці промисловості та сільського господарства (м. Київ, 1913) Училище було нагороджено Золотою медаллю. Також Золоту медаль від виставкового комітету отримало відділення садівництва і землеробства, у тому числі курси дисциплін декоративного і плодового садівництва. На ювілейній Міжнародній виставці садівництва (м. С.-Петербург, 1914) садові експонати Училища були відзначені Великою золотою медаллю С.-Петербургу і такою ж медаллю Всеросійського товариства садівників. Очевидним є внесок Андрія Івановича як досвідченого організатора та талановитого керівника у життєдіяльність навчального закладу.

Слід відмітити, що одночасно А.І. Мальта працював у напрямі наукової журналістики: був головним співробітником журналу «Плодоводство» – популярного часопису, присвяченого галузям сільського господарства.

У 1914 р. відбулась зміна керівництва Училища. Знайдені нещодавно у бібліотеці університету відомості із звіту «Товариства взаємодопомоги бідним учням Уманського училища садівництва і землеробства» свідчать про те, що Андрій Іванович Мальта був головою цього Товариства та в.о. директора Училища. Отже, обов'язки директора він виконував після звільнення з посади директора Т.Г. Гончарука-Біди (1911–1914) та до призначення на цю посаду І.П. Жабикіна (1914–1917).

Наразі немає ґрунтового дослідження, яке розкривало б значення науково-педагогічної діяльності вченого у післяжовтневий період – період розрухи і війни. За надзвичайно тяжких умов в Училищі тривало навчання. Але велика частина викладацького складу залишила роботу. Серед тих, які

залишилися працювати протягом 1917–1920 рр., був завідувач парку та викладач садівництва Андрій Іванович Мальта.

Щодо подальших віх біографії, можна припустити, що у період реорганізації навчального закладу в Уманський агротехнікум, Андрій Іванович залишив країну. Так, у 1923 р. емігрантське видавництво товариства «Гліксман» у Берліні видало працю А.І. Мальти «Культура земляники і клубники». На жаль, подальша доля Андрія Івановича Мальти не відома.

Таким чином, наявні на сьогодні матеріали недостатньо розкривають діяльність А.І. Мальти з точки зору його педагогічної та наукової спадщини, зокрема, під час перебування в Умані. Однак постать цієї високоосвіченої людини, ученого, педагога, громадського діяча заслуговує на глибоку повагу й пошанування сучасників.

Т.Д. СТРАХОВ (1890–1960) – ЗАСНОВНИК СИСТЕМИ ЗАХИСТУ РОСЛИН В УКРАЇНІ

Гребенюк І.В.

Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН (м. Харків)

Тимофій Данилович Страхов – видатний міколог і фітопатолог, доктор біологічних наук, почесний академік ВАСГНІЛ, член-кореспондент АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР.

Наукову діяльність вчений розпочав у 1913 р. студентом-практикантом природничого відділення фізико-математичного факультету Харківського університету у відділі фітопатології Харківської обласної сільськогосподарської дослідної станції (ХОСГДС). Після закінчення університету вчений працює з 1918 р. асистентом кафедри ботаніки і лісівництва Новоолександрійського інституту сільського господарства і лісівництва. З 1919 по 1930 рр. очолював відділ фітопатології ХОСГДС.

Т.Д. Страхов разом з директором ХОСГДС Б.М. Рожественським розробили наукову програму спільної діяльності відділів фітопатології та землеробства. Дана програма стала основою принципово нового напрямку в фітопатології, покладено початок експериментальному вивченню зв'язку рослин, збудників хвороб і агротехнічних заходів вирощування польових культур.

Встановлено, що основним заходом обмеження ураженості хворобами польових культур є правильне їх чергування у сівозміні, розміщення після кращих попередників. Основний обробіток ґрунту, проведений своєчасно, також значно зменшує нагромадження інфекції на полях. За допомогою системи удобрення, що включала внесення як мінеральних та органічних добрив, можливо керувати чисельністю ентомофауни, підвищувати стійкість рослин до пошкоджень, зменшувати втрати урожаю від шкідливих організмів.

Серед основних здобутків вченого розроблена комбінована шкала оцінки ураженості пшениці збудником бурої іржи, що дозволяла враховувати